

УДК 42(071.1)

Ольга Дуплійчук

(Житомир)

ТЕХНОЛОГІЯ КОЛАЖУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА

У статті розглядається актуальність використання сучасної технології колажування як складової професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя-філолога, визначаються її функції та зміст.

Ключові слова: «педагогічна технологія», «колажування», «професійно-педагогічна підготовка», «професійна компетентність».

В данной статье рассматривается актуальность использования современной технологии коллажирования как составной профессионально-педагогической подготовки будущего учителя-филолога, определяются ее функции и содержание.

Ключевые слова: «педагогическая технология», «коллажирование», «профессионально-педагогическая подготовка», «профессиональная компетентность».

The article deals with the topicality of usage of modern collage technology as a part of professional pedagogical training of future linguists, determines its functions and content.

Key words: “pedagogical technology”, “collage technology”, “professional pedagogical training”, “professional competence”.

Інтеграція України до європейської спільноти, приєднання вітчизняної системи вищої освіти до Болонської декларації, орієнтація на

загальноєвропейські рекомендації та вимоги з мовної освіти передбачають реформування вищої освіти, модернізацію професійної підготовки майбутнього вчителя-філолога. Інноваційні процеси характерні для всієї системи педагогічної освіти, в першу чергу торкаються проблем пошуку резервів вдосконалення профільної підготовки мислячої молоді, що володіє рефлексивним поглядом на себе і оточуючий світ, нестандартним мисленням і відповідними особистісними якостями. На сучасному етапі розвитку України, коли сформувалися якісно нові взаємовідносини нашої країни з членами світової спільноти на основі нових політичних і соціально-економічних реалій, в ній самій створились сприятливі умови для використання інноваційних технологій у професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів.

Стрижнем професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя-філолога XXI століття стає розвивальна, культуротворча домінанта, виховання відповідальної особистості, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, вміє критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, використовувати набуті знання і вміння для творчого розв'язання проблем.

Науковому розв'язанню проблеми вдосконалення професійної підготовки вчителя сприяли дослідження тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти в Україні та за рубежом (В.П.Андрущенко, Н.В.Абашкіна, О.А.Абдуліна, І.Я.Зязюн, М.Б.Євтух, Н.В. Кузьміна, В.Г.Кремнь, Д.Ф.Ніколаєнко, Н.Г.Ничкало, Л.П.Пуховська) та тенденцій розвитку системи університетської освіти (А.М.Алексюк, В.В. Сагарда, О.В.Глузман, Л.Г.Коваль, О.П.Мещанінов).

У вищезазначених працях багато цінного. Їхній аналіз допомагає систематизувати нагромаджені знання щодо проблем підготовки майбутніх учителів до професійного самовдосконалення. Однак, нове призначення мов, в тому числі і іноземних, спричинило необхідність зміщення акцентів і в підготовці вчителів-філологів. Сьогодні полімовна освіта особистості стає пріоритетною, адже вчитель-філолог має не тільки бути здатним приймати

участь у діалозі культур, бути взірцем мови, але , в першу чергу, бути генератором інноваційних культурних процесів, реципієнтом та ретранслятором іншомовних культурних імпульсів та явищ. Вчитель-філолог, виступаючи інтерпретатором національної культури , також є співтворцем живого процесу залученості учнів у культуру та культурне смислоутворювання, що є невід'ємною складовою будь-якого соціокультурного становлення і розвитку, дійовим каталізатором і, водночас, стабілізатором розвитку людського суспільства загалом. Ідея полікультурного розвитку майбутнього вчителя-філолога в умовах плюрилінгвального підходу є провідною в професійно-педагогічній підготовці вчителя.

Із зазначеного випливає необхідність пошуку інноваційних технологій в професійно-педагогічній підготовці майбутніх вчителів-філологів, що свідчить про **актуальність** дослідження.

Саме тому перед університетською наукою постала проблема приведення теорії й практики навчання відповідно до потреб сучасності. Однак наші спостереження, бесіди і спеціально проведена діагностика вчителів-філологів показали, що на практиці намітилися негативні тенденції, які проявляються у нерівномірності сформованості окремих компонентів професійної компетентності, дидактофобії, стереотипності у підходах до організації навчання мов у нових полікультурних умовах.

Тому **метою** даної статті є розгляд можливості використання технології колажування у професійно-педагогічній майбутніх вчителів-філологів.

Використання наочності розглядається нами як ключовий елемент в сучасній педагогіці та методиці викладання філологічних дисциплін. З питання використання наочності в професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя існує ряд робіт, в яких висвітлюються різні аспекти використання всіх видів наочності, висвітлені відомими вітчизняними і зарубіжними вченими (Е.В.Чудіна, Л.М.Фрідман, Д.І.Лозинський, І.С.Чередниченко, А.В.Текучев,

В.Є.Горецький, Л.А.Зельманова, Е.М.Верещагін, D.Coste, L.J.Issing, J.R.Levin, P.A.Kolers, D.Macaire, W.Hosch, T.Scherling). Також проблеми організації навчального матеріалу з використанням наочних засобів досліджувалися у контексті психологічних досліджень (Б.М.Величковський, К.М.Вербіцький, О.В.Запорожець, Б.Макелрі, М.З.Шехтер, В.С.Юркевич та ін.), педагогічних (І.М.Вікторенко, Л.В.Занков, М.В.Гаркавенко, В.О.Онищук, А.М.Захарова, О.З.Крапівіна, С.П.Логачевська, О.Я.Савченко, В.Оконь, В.І.Орлов, І.П.Підласий, Ю.І.Щербаков та ін.) та методичних (Н.П.Байбара, Р.Е.Басангова, М.В.Богданович, Л.Варзацька, Н.В.Гордіюк, М.В.Дідух, М.Ігнатенко, О.І.Киричук та ін.).

Однак, ми вважаємо, що даний дидактичний принцип використовується одностороннє: в основному, як опора чи підказка для майбутнього висловлювання. Разом з тим, на наш погляд, комплексне використання наочності, вербальної чи вербально-зображальної, може стати стимулом до творчого використання отриманих теоретичних, фахових знань, пошуку нових самостійних рішень педагогічних проблем, розвитку критичного самостійного мислення майбутніх вчителів-філологів.

Саме до таких інноваційних методів належить технологія колажування, або асоціативного нарощення лексико-семантичного фону ключового поняття, що пов'язане з професійною діяльністю вчителя. На думку М.А. Нефедової, колажування -це синтезування окремих, почасти розбіжних об'єктів в єдине часопросторове ціле. Ми вважаємо, що саме технологія колажування допомагає відтворити форму, суть педагогічного явища, його структуру, зв'язки з іншими дисциплінами, взаємодії для підтвердження теоретичних положень; допомагає привести в стан активності всі аналізатори і пов'язані з ними психічні процеси відчуття, сприйняття, уяви, внаслідок чого виникає багата емпірична основа для загально-аналітичної розумової діяльності майбутнього вчителя-філолога.

В педагогічній літературі проблема використання технології колажування розглядалась в роботах Грачової Н.П, Ляховицького М.В, Нефедової М.А, Рогової В.Г, Фрідмана Л.М, Чудіної О.В та ін.. Однак, нами встановлено, що питання застосування технології колажування, в професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя-філолога, до цього часу не було розглянуто науковцями.

Вперше термін «колаж» був вживаний німецьким методистом Б.-Д. Мюллером в 1997 році. З'явилися і супутні терміни: колаж, блок-колаж, асоціограма, блок-асоціограма, соціокультурний колаж. Зупинимося детальніше на дефініції колажу і колажування. Колаж (від французького слова collage) означає наклеювання. Воно ввійшло в різні сфери діяльності людини. Але у всіх значеннях колажу є щось загальне, з'єднуюча їх характеристика: завжди передбачається залучення уваги до об'єкта за допомогою неординарних, різнопланових засобів, що акцентують увагу глядача, слухача на певних сторонах і властивостях об'єкта, предмета діяльності людини, з метою створення яскравого уявлення про нього або передачі художнього образу. Отже, в методичній літературі колаж – це:

- 1) прийом в образотворчому мистецтві, що полягає в наклеюванні на яку-небудь основу матеріалів, що відрізняються від неї по кольору й фактурі;
- 2) твір, виконаний в пробній техніці;
- 3) у музиці ХХ ст. - уведення у твір стилістично далеких фрагментів з добутків інших композиторів.

З поданих вище визначень, стає очевидно, що колаж - це, насамперед, засіб зображальної наочності, що представляє собою образне, схематично фіксоване, за допомогою мовних і екстралінгвістичних засобів відображення деякої частини предметного змісту, об'єднаного ключовим, ядерним, поняттям-реалією (Нефедова М. А). Навколо ключового поняття, ядра колажу групується різнопланова, різнорівнева й різнофактурна сателітна інформація,

складова лексико-семантичного фону основного поняття. Сюди відносяться назви текстів, малюнки і фотоматеріали, окремі слова-реалії, фрази і речення, граматичні категорії і музичні уривки [3].

Незважаючи на те, що педагогічна технологія колажування відносно нова і недостатньо вивчена, вона має очевидні переваги в порівнянні з іншими традиційними дидактичними методами, які виведені в нижче поданій схемі.

Схема 1

Функції технології колажування

Як видно зі схеми, технологія колажування, залучивши до функціонування майже всі аналізатори сенсорної системи, виконує багато функцій і є ефективною в організації навчання в вищій школі.

У формуванні професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів колаж може виконувати різні функції:

1) *Навчальна функція.* В процесі професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів-філологів колаж використовують як засіб наочності для

введення навчальної та пізнавальної інформації з педагогіки, психології та методики викладання.

2) *Семантизуюча функція.* Семантизація функціональних одиниць відбувається шляхом залучення і структурного кодування різнорідної фонові інформації, що розкриває ту або іншу сторону ядра і що знайомить з тими або іншими його властивостями і характеристиками. Таким чином, семантизація значення відбувається комплексно і репродукується як єдине ціле. Наприклад, фактичним ядром можуть стати питання відносно деяких педагогічних понять: «плюрилінгвальність», «плюрикультурність», «компетенції вчителя-філолога», «професійна педагогічна компетенція майбутнього вчителя-філолога».

3) *Організаційна функція.* Організація роботи з колажем відбувається за допомогою встановлення зв'язку між вербальним і наочно-чуттєвим образами дійсності. Структурно-схематична організація колажу допомагає усвідомленому запам'ятовуванню уявлень про ядро колажу за допомогою встановлення зв'язків між його асоціативно-смісловими сателітами. Сателітна інформація, що розкриває істотні межі ядерного поняття, розташовується ближче до ядра, а та що має другорядне значення — трохи далі. При цьому зв'язок фонових знань з ядром і іншими сателітами позначається стрілками, кольором або цифровими позначеннями, представляючи таким чином смислову структуру, ієрархію колажу. Така функція колажу допомагає побудувати навчання комунікативно спрямованим. Наприклад, щоб розкрити зміст поняття «підліток», майбутньому вчителю необхідно використати фонові знання з психології.

4) *Стимулююча функція.* На етапі розвитку мовних дій колаж виступає у вигляді смислової опори, що допомагає контролювати увагу і мовлення при роботі з колажем. Стимулююча функція приймає участь у відтворенні педагогічної ситуації. Зорово-слухові образи притягуються для кращого розуміння по слуховому чи зоровому каналу інформації, що сприймається.

Наприклад – обговорення типової педагогічної ситуації на уроці на основі переглянутого відеосюжету.

5) *Функція стандартизації.* Колаж як педагогічна технологія використовується для формування автоматизмів з опорою на зорово-слухові образи. Наприклад – проведення дискусії по термінам «навички» та «вміння».

Будучи засобом навчання, колаж відповідає всім вимогам, пред'явленим до нього, а саме:

- виступає в матеріальній формі, будучи знаряддям праці майбутніх вчителів-філологів;

- орієнтований на меті навчання, виконуючи функцію впровадження комплексу цілей і завдань у практику;

- втілює в структурно-схематичній формі певний обсяг змісту, пов'язаного із ключовим поняттям колажу;

- відповідає сучасним методичним напрямкам, ґрунтуючись на найбільш прогресивних методичних принципах (комунікативна необхідність і достатність, учбово-методична доцільність, ін.);

- є кінцевим результатом приймання колажування, його фіксованим відбиттям [1].

Все вище сказане дає нам можливість виокремити деякі характерні особливості колажу як сучасної технології навчання у вищій школі, який можна представити у вигляді схеми:

Схема 2

Характерні особливості колажу

Педагоги-практики відзначають, що формування пошукових та дослідницьких умінь і навичок в світлі соціокультурного аспекту сприяє розвитку творчих здібностей майбутніх вчителів, значно підвищує рівень творчої активності та забезпечує постійну спрямованість особистості на подальшу пізнавальну та творчу діяльність.

В нашому дослідженні «двигуном» творчої мотивації виступає колаж як ефективний стимулюючий засіб в формуванні творчих вмінь майбутніх вчителів-філологів. Колаж виступає у вигляді смислової опори, що допомагає контролювати увагу, створює соціокультурну ситуацію для подальшого висловлювання, наповнює її більш повним змістом, забарвлюючи ситуацію різноманітними деталями і впливаючи на чуттєво-емоційну сферу мовця.

Слід відмітити, що колажування й колаж не просто однокореневі слова, а зв'язані один з одним, але не ідентичні поняття. За визначенням Б.-Д. Мюллера, М.А. Нефедової, Н.П. Грачової, **колажування** – це асоціативне нарощення

фону ключового педагогічного поняття. На думку вчених, це універсальний і багатоступінчастий процес, що припускає:

1) відбір матеріалів образотворчого, звукового й текстового ряду за принципом асоціативного нарощення навколо ключового поняття;

2) організацію відібраних матеріалів у блок-колаж, навчальний параграф, що складається залежно від усієї ієрархії цілей і завдань: кінцевих і проміжних цілей, конкретних завдань уроку і окремих його частин комплексу завдань і вправ до нього;

3) безпосередню навчальну роботу з вивчення предметних і лінгвістичних матеріалів блоку-колажу, з метою формування адекватного уявлення про ключове поняття, ядро блока-колажу [2].

Таким чином, поняття «колажування» первинно є ширшим, ніж поняття «колаж». В своїх роботах М.А. Нефедова акцентує увагу на тому, що «в зарубіжній методиці колаж трактується як учбовий процес, як усвідомлене будування «соціального значення» будь-якого поняття за допомогою різноманітної актуальної інформації, що надходить в розпорядження студентів» [3].

Отже, можна зробити висновок, що використання технології колажування, як одна з найбільш ефективних форм професійно-педагогічної підготовки, не тільки розвиває мислення майбутніх вчителів-філологів, пам'ять, стимулює мовлення, створює ефект присутності в ситуації міжкультурного спілкування, але і дозволяє розширити знання майбутнього вчителя-філолога і тим самим сприяти формуванню його професійної компетентності.

Ми вважаємо, що саме прийом колажування буде ефективним в професійно-педагогічній підготовці майбутніх вчителів-філологів, стимулюючи зростання інтелектуальних сил молодого педагога, його компетентність, ініціативу та творчість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура. Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. 4-е изд.- М.: Русский язык, 1990. – С.115-117.
2. Грачева Н.П. О комплексном использовании средств наглядности в овладении грамматической стороной устной речи // і Иностр. Языки в школе. – 1991. - №1
3. Нефедова М.А. Коллаж и коллажирование в учебном процессе/ М.А. Нефедова // Иностр.языки в школе. - 1993. - № 2.- С.5-8.
4. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. – К.: Ленвіт, 2006. – 35 с.
5. Фридман Л. М. Наглядность и моделирование в обучении. – М., Знание 1984. – 194 с.
6. Чудина Е. В. Использование иллюстративной наглядности на уроках немецкого языка // Иностранные языки в школе 2006 № 8 – 182 с.
7. Gotsch K. -H. Projektunterricht bewerten. In: Bastian/Gudjons, 1990.- S. 257-265.
8. Muller B.-D. Begriffe und Bilder. Bedeutungscollagen zur Landeskunde // Zeitsprache Deutsch.- 1983.-№2
9. Schneider, Günther./Lenz, Peter. (2001): European Language Portfolio . Guide for Developers . Strasbourg: Council of Europe.